

**МАТЕРІАЛИ ДО СЛОВНИКА ГОВІРКИ СЕЛА РОСОХИ
СТАРОСАМБІРСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

doi: 10.12958/2227-2631-2019-2-41-83-103

Наталія Хібеба,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри

українського прикладного мовознавства

Львівського національного університету імені Івана Франка,

<https://orcid.org/0000-0003-1098-3082>

У пропонованій статті обґрунтовано важливість словникових праць однієї говірки, які формують кадастр загальномовного діалектного словника – вагомого джерела фактажу для перспективних наукових студій з лексикології, історії мови, порівняльних досліджень тощо.

Представлений у статті фрагмент словника сформовано на підставі записів авторки в селі Росохи Старосамбірського району Львівської області в липні 2010 року. Говірка цікава передусім тим, що належить до смуги перехідних – бойківських, надсянських і наддністрянських говірок, які сходяться на території західних окраїн Львівщини.

Мета такого словника – якнайповніше представити лексику досліджуваної говірки. Щоб удоступнити словник для якнайширшого кола зацікавлених читачів, застосовано спрощене транскрибування текстів та надрядковий наголос.

Зазначено, що до реєстру словника говірки села Росохи ввійшли слова, стійкі словосполучення, фразеологізми, паремійні одиниці. Це лексика, відома літературній мові (позначена локальними особливостями у вимові, наголошуванні, граматиці або ж має відмінне від літературного значення), та вузьколокальна. Цінними для лексикографічної праці такого типу, безперечно, є рідкісні, раритетні слова та вислови, які вдається зафіксувати. Засвідчено чималу кількість запозичень, а також інтерферентний вплив російської мови.

Значення реєстрових одиниць витлумачено літературним відповідником, описово чи за допомогою синонімів; деякі пояснено за допомогою вокабул, які виділено курсивом.

Представлено різні тематичні групи лексики: кулінарну, медичну, музичну, ботанічну, будівельну, церковну й обрядову та ін.

Ілюстративний матеріал різного обсягу, подекуди у вигляді мікротекстів, дає змогу витлумачити вокабули, продемонструвати особливості досліджуваної говірки й водночас пізнати мовно-культурний світ росохівців. Урізноманітнюють словник і народні сентенції про морально-етичні правила поведінки мешканців цього села, реалізовані в мовленнєвих формулах подяки, прохання, заборони, оберегу тощо.

Словники та словнички однієї говірки – украй потрібні лексикографічні праці, багатий матеріал яких матиме постійний

науковий інтерес, мотивуватиме дослідження колоритного говіркового мовлення.

Ключові слова: бойківсько-надсянсько-наддністрянське порубіжжя, діалектний словник, словникова стаття.

The proposed article substantiates the importance of dictionary works of one dialect, which form a general-linguistic dictionary register. It is a strong factor source for advanced scientific studies in lexicology, language history, comparative research, etc.

The fragment of the dictionary presented in the article is based on the author's records in Rosokhi village of Starosambir district of Lviv region in July 2010. The dialect is interesting, because, first of all, it belongs to the transitional dialects: boyko dialect, Sian dialect, naddnistriannia dialect, which meet together on the western territory of Lviv region suburbs.

The objective of such dictionary is to present the vocabulary of the dialect researched as fully as possible. In order to provide a dictionary for the widest range of interested readers, simplified text transcription and diacritic accent are applied.

It is noted that there are words, set phrases, phraseologisms and paremias units included in the dictionary register of Rosokhy village. This vocabulary is known to the literary language (denoted by local features in pronunciation, words stressing, grammar or has another meaning different from a standard language) and narrow-sided.

Key words: dialect lexicography, dictionary, dictionary entry, lexeme, Boiko dialect.

Вступ. Останнім часом у діалектології, окрім лексиконів, які репрезентують говір як цілісність, чи діалектних тематичних словників, усе більшої популярності набувають словникові праці однієї говірки, що передбачають формування максимально повного різнотематичного корпусу її лексики, адже говірковий фактаж української мови залишається першочерговим завданням для науковців. Такі словники й словнички складають кадастр загальномовного діалектного словника, є не лише вагомим підґрунтям для різноаспектного вивчення говірок, а й джерелом для перспективних наукових студій з лексикології, історії мови, порівняльних досліджень тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Укласти словник говірки – це копітка, скрупульозна праця, яка займає чимало часу. У ній важко „поставити крапку”, бо навіть після появи друкованого видання виникає потреба призбирувати все нові слова. Останніми роками з’явилася низка таких розвідок, об’єктом опису яких часто стає рідна для укладача говірка (Астаф’єва, Воронич, 2014; Гнатишак, 2017; Голянич, 2018; Крохмалюк, 2015; Негрич 2008; Осташ, Осташ, 2010; Піпаш, Галас, 2005; Сабадош, 2008; Турчин, 2011 та ін.).

Мета дослідження. Представлений у статті фрагмент словника сформовано на підставі записів авторки в селі Росохи Старосамбірського району Львівської області під час колективної експедиції „Тексти: мовно-культурний аспект”, яку організував відділ української мови Інституту українознавства НАН України ім. І. Крип’якевича та НТШ у Львові (керівник проекту – п. Наталя Хобзей) у липні 2010 року. Говірка цікава передусім тим, що належить до смуги перехідних – бойківських, надсянських і наддністрянських говірок, які сходяться на території західних окраїн Львівщини [детально про фонетичну та морфологічну будову, лексичні риси говірки села Росохи з огляду на її ареальну специфіку див.: Хібеба, с. 2012].

Мета словника – якнайповніше представити автентичну лексику сучасної говірки досліджуваного населеного пункту. Попри те, що матеріал з аналізованої говірки наводить „Словник бойківських говірок” М. Онишкевича (Онишкевич, 1, с. 27), діалектне мовлення села Росохи ще не було об’єктом спеціального лексикографічного опрацювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою удоступнити словник для якнайширшого кола зацікавлених читачів застосовано спрощене транскрибування текстів та надрядковий наголос.

Реєстр словника – слова, сталі словосполучення, фразеологічні звороти, прислів’я та приказки. Це лексика, відома літературній мові (позначена локальними особливостями у вимові (діал. *лѡвка* – літ. *лавка*, *скіра* – літ. *шкіра*, *славѡк* – літ. *словак*), наголошуванні (*ліщїна* – літ. *ліщїна*, *рум’яний* – літ. *рум’яний*, *смїятисѡ* – літ. *смїятисѡ*), граматиці (*маргарїна* – літ. *маргарин*, *мѡбїль* – літ. *меблі*) або ж має відмінне від літературного значення (*війнѡ обр.* ‘весільна свита (оточення) нареченого’), *відбївѡти* ‘відмовляти від одруження’ та ін.), і вузьколокальна (*заверѡчи* ‘закинути’, *комѡшні* ‘гуртове шинкування капусти та гостина із цього приводу’, *бѡля* ‘картопля’ та ін.). Цінними для лексикографічної праці такого типу, безперечно, є рідкісні, оригінальні слова та вислови, які вдалося зафіксувати (*пѡжвѡкати* ‘договоритися за придане’, *там хрѡбѡк ѡе* ‘уявна тварина, якою лякають дітей’ та ін.).

Засвідчено чималу кількість полонізмів (*бѡльѡн* ‘м’яч’, *форѡнга* ‘корогва’, *ѡфірѡвати* ‘жертвувати’ та ін.), а також виявлено інтерферентний вплив російської мови (*бѡліти* ‘хворіти’, *вїлка* ‘виделка’, *грузїти* ‘вантажити’, *спрѡвка* ‘довідка’).

Структура словникової статті та її оформлення вже адаптовані в словниках серії „Діалектологічна скриня”¹: реєстрове слово, яке передано літературною графікою (за абеткою), граматичний коментар (для іменників зазначено число; збірні іменники позначені скороченням *зб.*; для дієслів – вид), ремарки подано курсивом (вказують

¹ Книжкова серія, заснована 2003 року у відділі української мови Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України (Львів).

на стилістичне чи емоційно-експресивне забарвлення), тлумачення, ілюстративний матеріал.

Значення реєстрових одиниць викладено літературним відповідником (*акафіст* ‘акафіст’ (за потреби зазначено нормативний наголос)), описово (*за Австрії* ‘за часів Австро-Угорської імперії’), за допомогою синонімів (*бáйка* ‘дурниця, вигадка’) чи за допомогою вокабул, які виділено курсивом, наприклад:

вінець (мн. віньці) *обр.* 2. вінкоподібний купований головний убір нареченої, який чіпають на *корóну* 1.

Фонетичні та граматичні варіанти подані як окремі гасла й мають відсилач (→) до інваріанта (найбільш належний до літературного відповідника або ж – у разі його відсутності – за абеткою): **ніньки** → **нінька**; **зічити** → **жічити**. Фонетичні варіанти подано в дужках: **дру́жка** (**дру́шка**).

Синоніми зафіксовано після значка ||; синоніми наведено після першого слова за абеткою: **перéд** давніш || **перéчи**, **пéрші**, **ра́ньче** та ін. Омоніми – в окремих словникових статтях:

ру́ський¹ російський

ру́ський² (мн. ру́скі) росіянин.

Словосполучення, фразеологізми й описові конструкції, які переважно подано під ключовим словом, наведено після значка ♦, наприклад:

літний літній

♦ **літна кúхня** → **кúхня**

приніма́ти брати до рук; приймати

♦ **приніма́ти діти́ну** → **діти́на**

Цитати-ілюстрації можуть бути різного обсягу – від одного речення до мінітексту, що залежить від потреби пояснити деталі семантики.

Урізноманітнюють словник фрагменти зв'язного мовлення – народні сентенції про морально-етичні правила поведінки мешканців села Росохи, реалізовані в мовленнєвих формулах:

– подяки: *Дякую ти, Го́споди, шо мені дав день перебі́ти, дай мені ніч переночува́ти в щéстю, здоро́в'ю;*

– прохання (*Бо́же борони́, Дай Бо́же небо, най Бог дару́є*);

– заборони (*Не дава́ти дівку пред дівков* – не можна видавати заміж молодшу доньку швидше за старшу);

– оберегу (*Хто шо рóбе, то на не́го неха́й па́дає* – вислів, що ним застерігають себе від людей, які, намовляючи, накликають біду).

Прокльони, погрози чи лайки подано після значка ●*: *А бодáй їх всіх лóманий*.

Паремійний матеріал – після значка ■: *Хло́пець сі же́не солом'яний, а дівка не мо́же сі віддати́ золотá; Як ся постéлиш, так будéш спов*.

Образні вислови, які виголошують під час виконання тієї чи тієї обрядодії або які мають стосунок до обрядодій, – після ▲: *Будеш рóдила, то ті не зруба́ю, а як не будеш рóдила, то ті зруба́ю* – вислів, яким

„лякають” яблуню, щоб рясно родила; *Мой ключі в вівсі, ходіт дівчата за мнов всі* – так промовляє наречена, ідучи до шлюбу, щоб інші дівчата швидко повиходили заміж) тощо.

Ілюстрації з пісень наведено після значка ♪.

Спеціальні позначки маркують галузь використання; багатий різнотематичний мовний матеріал представлено лексикою кулінарною (*бульбеник, заправка, печені*), медичною (*грипа, струп, скліроз*), будівельною (*тінцьо, поцінькований*), ботанічною (*будак, барвінок, квас*), орнітологічною (*бұсько*), музичною (*бұбен, гармонія*), церковною (*Веденіє, парастас, Пєрша Матка Біжа*), а також дитячою (*хойці*). Реєстр словника містить обрядові слова, які репрезентують весільний, родильний обряди, чин похорону (*бзорини, свашка, кріжма, праціаня, нощі*), відображаючи не тільки особливості говірки, а й духовну культуру, світогляд її носіїв.

Стилістично марковані слова позначено ремарками: *зруб.* – зрубіле (*банячійско, найдушійско*), *здр.* – здрібніле (*кріпєць, стаєнка*), *знев.* – зневажливе (*маскаль, освободитель*), *пестл.* – пестливе (*дівча, старійкий*), *вульг.* – вульгарне (*кұрва, шльондра*).

Стрілками ↔ позначено слова з ідентичною семантикою: **буляник ↔ бульбеник.**

Якщо значення слова не вдається точно з'ясувати або ж воно є сумнівним, недостатньо зрозумілим з ілюстрації, використано знак запитання ‘?’, наприклад, **дзінькало ‘?’**: *Такі патіке, дзінькало і юш.*

Висновки та перспективи подальших досліджень. Словники та словнички однієї говірки – украї потрібні праці, що збагачують діалектну лексикографію новим фактажем, багатий матеріал якого матиме постійний науковий інтерес та формуватиме базу зведеного Словника українських народних говорів.

а́бо або, чи: *Давали ка́ждому росі́л, фасо́ли а́бо з тим рі́жом вари́ли*

акафі́ст ака́фіст

акт:

♦ **акт весі́льний обр.** весі́льні гості:

♪ *На дзінь до́брый, на дзінь до́брый, а́ле не ка́ждэму, па́ну о́йцу, па́ні ма́тци й ці́лому а́кту весі́льному* || **весі́ля 2**

а́ле алé: *А́ле ї́сти не да́в*

а́сма мед. астма: *Жіно́чко, ви ма́ли а́сму з ді́тінства?*

а́я частка, уживається для вираження заперечення: *А́я не підніма́ється!*

ба́ба 1. матір батька або матері; баба: *Як вну́ки сі вродя́т, то вона́ ба́ба*

2. жінка, яка приймає пологи: *Ба́ба зав'язала́ ну́пок і пішла́* || **ба́ба,**

шо ді́ти прині́мат; повиту́ха

♦ **ба́ба, шо ді́ти прині́мат ↔ ба́ба 2**

3. жінка, яка народила дитину, не будучи у шлюбі: *Пові́ли, шо заві́ласі, то сьмі́х робі́ли з та́ких ба́бів* || **заві́тка**

♦ **баба шо вміє відрадити** жінка, яка лікує *врѳки* народними методами: *Є такі бабї, шо вміє відрадити* || **баба шо вміє зливати**

♦ **баба шо вміє зливати** ↔ **баба шо вміє відрадити**
бабїй хлопець, який одружується із жінкою з дитиною: *Бабїй, шо йшов на діти на дрўгі*

бадати мед. обстежувати: *Типєрка вєзут в лікарню і в лікарни рѳдит і бадаят, чи бўде рѳдити, чи не бўде*

баїка дурниця, вигадка

♦ **баїки класти** розповідати нісенітницї: *Мѳже, я вам баїки кладу?*
балець (балиць) обр 1. весільний подарунок нареченої для батьків та родичів нареченого: *Балець ту мамї давали якїй найліпшиий, а там сєстрам юш там по хустїньці, чи там на сукєнку, їкє моглї; Робїли баїцьї, ну дворїдним ше дала, але по чоловіку, по жїньці не* || **подарок**

2. весільний подарунок нареченої для матері нареченого – полотно (тепер хустина), тримаючи яке *дрўжба* танцює із матір'ю нареченого: *Дрўжба бров гуляти, такі бїли настанѳви, шо брали балець, метали, а потїм бров дрўжба гуляти танець с тим баїцьѳом*

балиць → **балець**

бальѳн м'яч

♦ **бальѳном лїтати** залищатися, не давати спокою: *А коханкє за ним бальѳном лїтали*

балювати бенкетувати: *То він ше приїде, хто знаїе, де він балює ше*

бамбєгиль дерев'яна канапа: *Бамбєгиль ше називали такїй якбї диван, знялѳсі віко, солѳми наклали, спали на тїм*

бандєра (перев. мн. **бандєри**) учасник національно-визвольної боротьби 1940 – 1950-х років: *То не такі люди ходїли бандєри, нарѳд був, то бив нарѳд вчєний*

банта (мн. **банта**) поперечна балка між кроквами; банта: *А кўрям зробїли банта, такі банта поробїли з такїх патикїв*

банячїско згруб. велика каструля: *Наварїли цїлий банячїско тѳго*

баранок шерст баранячої шкіри

барвінок (бервінок) бот. барвінок

♦ **мерлїй бервінок** барвінок, який нарізали для похорону: *Нарвали бервінку, але би не бив мерлїй*

♦ **прищїпляти барвінок** обр. прикрашати вікна барвінком на знак святкування весїлля: *Барвінок в нас по вікнах кладут друшкє, барвінок на вікнах прищїпляют, вїдно, шо весїля, бо барвінок є на вікнах*

батяр бабїй, розпусник: *Швагер мїй, вибачайте менї, батяр*

бервінок → **барвінок**

бєрег берег: *Там скосїв бєрег гет*

берємена вагітна: *Невіста бїла берєменна* || **грўба**

бертати повертати: *Я кажу, бертайте тѳго чоловіка де він бив*

бєсїдувати говорити; бесїдувати: *Кажїт, шо хѳчете, я бўду бєсїдувати; Не казали говорїли, а бєсїдували*

бз́орини *обр.* оглядини: *Пóтом батькі молодóї йдут ся дивіти, то пішли́ до сватів, на бз́орини*

би щоб: *Роздава́ли лю́дм, би ма́ла, шо ї́сти*

биз через: *Тако́ хóжу биз ха́ту, води́ вінесу*

біти бити, ударяти

◆ **біти дзвóнами** → дзвiн

бігти бігти

◆ **з коньóм бігати** про фізично здорову людину: *Я з коньóм бігала, мені то не шкóдило*

бідніщий бідніший: *Хто бив бідніщий, зварів фасóлі тично́ї*

біль (мн. **болі**) відчуття фізичного страждання; біль

◆ **болі берут** про початок переймів: *Вéчiр прийшла́, менé болі берут, я дити́ну рóджу*

бліщий який перебуває в близьких родинних стосунках; близький: *Прида́не й ту назива́ли, то як зда́лека є він а́бо вона́, йшли до не́го з прида́нами, бра́ли так сво́їх бліщих*

блудіти помилятися, плутатися в думках: *Скліро́з зачелá ма́ти, блудіти*

блюща жіноча блузка: *Купи́в якісь ку́льчики, якéсь блюща*

Бог:

◆ **Бог забрóв** про померлих: *Казáв свящéник, шо я бóду до́вго жи́ла, бо я дво́е дитéй дала́ Бóгу, мені Бог забрóв дво́е дитéй*

◆ **Бóже борони́** прохання про Божу поміч, заступництво, опіку || **най Бог дару́є**

◆ **Бóже прийма́ і заступі́** прохання-молитва за померлих || **дай Бóже не́бо**

◆ **дай Бóже не́бо** ↔ **Бóже прийма́ і заступі́**

◆ **дай Бóже щáстé!** традиційне християнське вітання

◆ **до Бóга верну́тися** повернутися до християнського життя: *Я ся до Бóга верну́ла бiльше*

◆ **най Бог дару́є** ↔ **Бóже борони́**

◆ **не дай Бог** застереження від злого, небажаного || **не дай Хри́сте-Бóже:** *Але як вони́ нас ви́зволили, ой, не дай Бог*

◆ **не дай Хри́сте-Бóже** ↔ **не дай Бог:** *Я сі бо́ю, не дай Хри́сте-Бóже, тутó політика*

бога́тий багатий: *Тепéр весі́ля бога́те, тепéр до́рого весі́ля робі́ти, всьо доро́ге; Бо ба́тько ка́же йому́ ї бра́ти, бо вона́ там бога́та*

бога́то багато: *Як є ші́сьть сестéр а́бо п'ять, а́бо братів бога́то*

бога́тший багатший: *Хто бідний взо́в метр, а хто бив бога́тший взо́в шти́ри*

бога́чка заможна, багата жінка: *Ти бері́ бога́чку, бідне не бері́, бідне ніхто не хті́в*

бодáй хай, хоч би

●* **а бодáй їх всіх лóманий** (проклін)

бóйше (бóйше) господарське приміщення, стодола: *Бóйше, то називають стодола, шо сіно грúзимо, кладемо на стáйню; Такé бóйше називат, тут мóже січка́рня стоєти, шо трéба кладéси*

бóйше → **бóйше**

боліти хворіти: *Я знаю, мóя сестра́ заболіла, то возіли ї до Перéмишля*
больніці лікарня

бóрше швидше: *То ше б́ило бóрше, я то не памнітаю; Четвéро вмéрло бóрши*

борщ кул. борщ

♦ **підб́итий борщ** кул. борщ з буряків, заправлений збитим до однорідності борошном з водою (молоком) та сметаною: *Зваріла б́ульби і борщú підб́итого*

братáнич племінник по братові чи по сестрі: *То сестрі́ хлóпець абó б́рата хлóпець*

брати:

♦ **болі берут** → **б́иль**

♦ **брати рóзписку** → **рóзписка**

♦ **брати с́люб (слюб)** → **шлюб**

братовá дружина брата: *Мій ся брат женів, та братовá*

брид́ити гидувати: *Тої нанáшко такú рúку мов, шо я так ся тóго брид́ила*

бру́сок здриб. брус: *Сіно кладúт на стіл, під бру́сок, бру́сок повéрха, чеснóк кладúт під то*

б́убен муз. бубон: *Крáсно співа́ють, б́убня гра́ють*

будáк бот. будяк: *А де ж та земля? Позаростáла будакáми*

б́укéт (б́укіт) 1. букет: *Даю́т їй вéльон, даю́т їй пéрстень, б́укет, то всьо даю́т, як на шлюб*

2. *обр.* нагрудна відзнака нареченого —букет зі штучних квітів, до якого доплітають галузку барвінку та прив'язують стрічку: *Б́укет бив, б́ілий чи рожóвий*

3. *обр.* нагрудна відзнака дру́жби —букет зі штучних квітів, до якого доплітають галузку барвінку: *Друшкé даю́т дружбáм вінкé такі, б́укéти купу́ють, а молодá молодóму купу́є*

4. *обр.* букет зі штучних квітів як оздоба на короваю: *Коровáї пеклі́, замаéли кічками рíжними, б́укéт, віти і вітти понапинáли тай всьо*

б́укіт → **б́укéт**

б́ульба бот. картопля: *Б́ульба вся ссо́хла* || **б́уля**

бульбéник кул. паляничка з картопляною начинкою, запечена в печі: *В хáті наваріли гóлупців, спеклі́ в п'єцу бульбéників* || **буля́ник**

б́уля (мн. **б́улі**) ↔ **б́ульба**: *Навіть н́ині ходіла шукáти б́улі*

буля́ник ↔ **бульбéник**: *Кáжут, напеклі́ буля́ників*

бура́к буряк: *Бура́к но вилáзе малéнький*

бурівка (мн. **бурівкі**) чорниця

бу́сько орн. лелека: *Там ма́ют три мали́х бу́ськи, там вже голóвку підніма́ют; Ка́зали, шо там до́бри люди, до́рий пляц, де гніздо́ бу́ська є бу́ти:*

♦ <бу́ти> на при́знаці → при́знак

♦ **бу́ти на чéхах** працювати в Чехії: *А мій там був на чéхах, я не зна́ла, чи він жи́є, чи не жи́є*

важа́ти (важéти) зважати, надавати значення: *Тре́ба бу́ло важа́ти, би не зме́рзнути, вонó пішло́ бо́сими нога́ми і всьо*

важéти → **важа́ти**

важні́й важливий: *То важне́, то помічній чесно́к зі Світо́го ве́чора*

валя́тисі лежати не на своєму місці: *Ба́ба взяла́ с се́бе спідницю ши́року порозди́рала – пеленке́! Як сі валя́ло, повипи́рала*

вандрува́ти мандрувати: *Ніні молоді́ мудрі́ші, ше як їа бу́ла, бо їа ніде́ не вандрува́ла так*

вапри́на агрус

варі́шка ополоник: *Той ва́ришку с ку́хні вкров*

ва́рта варто: *А вісі́ля яке́ га́рне ро́бит, ва́рта подиви́ти*

вбід денна трапеза; обід: *Зі сьлюбу́ вийши, кропи́ли свяче́нов водо́в, дава́ли вбід*

вбо́є обоє: *Молоді́й сі вкло́ньо́в до́ма сво́ім ро́дичам, а в молоді́ сі вкланя́ли вбо́є*

вбо́ра місце, де стоїть хата та сільськогосподарські приміщення; обійстя: *Прихо́дили на вбо́ру*

вбо́рт аборт: *Як не хті́ла діте́й, то пішла́ робі́ти вбо́рти*

вбра́не чоловічий костюм: *Чо́рне вбра́не, сорочка́ бі́ла, типе́р бе́рут я́сне*
|| **вбра́нька**

вбра́нька ↔ **вбра́не**: *На Па́ску ко́жен прода́в яку́сь шту́ку і купи́в яку́сь сукенку, хло́пцеві вбра́ньку*

вбрус (вобру́с) скатертину: *Застели́ли вбрус і тоді́ на вобру́с дава́ли ве́черю*

вбру́сок здриб. до **вбрус**: *То як юш пове́чєряли, посклада́ли всі ві́лки і ло́шки, то звязува́ли і хова́ли, спеціа́льно хова́ли ті ві́лки під вбру́сок*

вбу́тисі взутися: *Вбу́тисі не бі́ло в шо*

вве́чер (вве́чір, вве́чор, ве́чір 2) увечері: *Весі́ля сі почина́ло ра́но с пйа́тої годі́ни, а вве́чер в де́сятій юш ся кінча́ло*

вве́чір → **вве́чер**

вве́чор → **вве́чер**

вгорі́ попереду: *Кі́лько так бі́ло, шо вгорі́ бі́ло п'ять діво́к, при́йшов кава́лір бра́ти тре́ту чи четве́рту, не дали́, бо ше ся та не віддала́*

вдо́ва удова: *А мо́же не ма́є чолові́ка, а вдо́ва || **вдо́віця***

вдо́віця ↔ **вдо́ва**: *Ка́жут, шо то недо́бре, би вдо́віця йшла́ кропи́ти*

вдо́ліну униз: *Шва́гер ка́же, пішла́ вдо́ліну до со́лтиса*

вдусі́тисі (вдусі́тися) задушитися: *Бе́ріт то теля́, шо вонó сі вдусі́ло коро́ві*

вдусі́тися → **вдусі́тисі**

Веденіє церк. Уведення в храм Пресвятої Богородиці (4 грудня): *На Веденіє не вільно жінкам ходіти*

велічне поважно, урочисто: *Хрєсні, хрєсна ма́ма, хрєсний та́то, то бі́ло велічне*

вельо́н *обр.* весільний головний убір нареченої; фата: *А пізніше всьо вельо́ни; Вельо́ни ше за Пóльці бра́ли люди*

♦ **здойма́ти вельо́н** *обр.* частина весільного обряду, коли нареченій знімають вельо́н, що символізує прощання з дівочтвом: *Як вельо́н здойме молода́, всі дівча́та, які-но є там, ко́жна с тим вельо́ном таньцює* || **розбира́ти**

ве́ргти із силою кидати, шпурляти: *Пе́рший дру́жба ве́ргне*

верáнда ганок; веранда: *Ма́ю ту на верáнді дивáн єде́н; А ту бу́ла ше верáнда гет до кіньця́*

верéчи кидати: *А то насі́не мож верéчи і в зу́пу, так па́хне дуже ла́дно*

верну́ти → **верта́ти**

верта́ти, *док.* **верну́ти** 1. іти, їхати назад; повертатися: *Кі́лько ма́є гро́ші, хтíв верта́ти*

2. блювати: *Я ма́ла з дру́гим біду́, шо я дуже верта́ла, то я думала, шо вже с сві́та піду*

3. вкладаючи кошти, зусилля тощо, отримувати очікуване: *Бу́лі не бу́де, абі́ хоч насі́не верну́ло*

веселі́ці веселка: *Як є веселі́ці, то бу́де три дни дожджу́ або́ три дни погóди*

весі́ля (весі́ле, вісі́ля) *обр.* 1. весілля: *Бо тре́ба ма́ти слух, го́лос то го́лос, але́ як нема́ слуху, не мо́же співа́ти в хо́рі, хіба́ на весі́лю; А вісі́ля якé га́рне ро́бит, аж сі ва́рта подиві́ти* || **сва́дьба**

♦ **з живото́м весі́ля** весілля вагітної нареченої: *Тепе́р перева́жно вже з живото́м весі́ля*

♦ **ходи́ти по весі́льох** брати участь у святкуванні весі́ль

2. ↔ **акт весі́льний**: *Вони́ то́го пильнува́ли, раз-два хло́пці, загоро́дили ворі́нами всьо, му́сіло весі́ля ста́ти*

Вече́ря *обр.* надвечі́р'я Різдва Христового; Свя́тий вече́р (6 січня): *У нас прихо́дят колі́дникé самі́ свої́ з роді́ни на Вече́рю* || **Свя́тій вече́р**

▲ **всі хреще́ні ході́т до Вече́рі** *вживають, символічно запрошуючи всіх християн до Святої вечері*

вече́р 1. вече́р

♦ **Свя́тій вече́р** ↔ **Вече́ря**: *Покóвтати де́рево сокі́ров, не рубáти, но покóвтати, ка́жут, вонó лі́пше ро́дит, то на Свя́тій вече́р*

♦ **Щедрі́й вече́р** *обр.* надвечі́р'я Богоявлення (18 січня): *І тоді́ юж на Щедрі́й вече́р то до ха́ти солóму не не́сли, ті́лько на сті́л*

2. → **ввече́р**

вече́рки спільні зібрання для виконання певної роботи (сіяти льон, прясти, скубти вовну тощо): *Вече́рки то люди́ всі сія́ли лен*

вече́рня *церк.* вече́рне богослужі́ння; вече́рня: *Пі́сля обі́ду, ко́лі вече́рня, пів п'я́та, пів шóстої*

взд́ріти побачити: *Казали, ти не вмерш, по́ки не вздриш Спасітеля*

взе́ти (взя́ти) одружитися: *Взев ми без по́лі*

♦ **взе́ти шлю́б** → **шлю́б**

ви́бача́ти вибачати

♦ **ви́бача́йте** уживають, звертаючись до особи, у якої просять вибачення: *Ви́бача́йте, ку́рку на́жэну*

ви́бира́ти, док. **ви́брати** надавати перевагу, вибирати

♦ **ви́брати по лю́бови** одружитися за власним бажанням: *Му́се слухати, то не так шо ви́бیره по лю́бови*

ви́ві́д церк. обряд очищення породіллі на 40-й день після пологів

♦ **<і́ті> на ви́ві́д** іти з дитиною до церкви, щоб отримати *ві́ві́д*: *То вже казали, шо на ви́ві́д, вона́ йшла на ви́ві́д до це́рки, ксьондз відправлю́в*

ви́води́ти виводити: *Біло заверну́ли молоду́ в пла́хту, пото́м дру́гу, пото́м трэ́ту молоду́ виводи́ли*

ви́во́жувати вивозити: *Йак ксьондза ви́во́жували на Сибі́р, а я біла́ там на до́лішні села́*

ви́гнати добути що-небудь; вигнати

♦ **ви́гнати горі́вку** → **горі́вка**

ви́ді́ти бачити: *Всі ви́дят, шо вона́ нече́сна*

ви́жити залишитися живим, незважаючи на важкі умови життя: *Не хо́чу той пэ́нсії, не хо́чу нічо́го, ви́жю тим шо є*

ви́здихати загинути (про тварин): *Про́шлого ро́ку нам ви́здихали ку́ри, яка́сь хорóби зайшли́ і ви́здихали ку́рі*

ви́зира́ти виглядати: *Прийшли́ по́нід ві́кна, ви́зира́ют, би да́лі трóхе горі́вки ви́ніс хто надві́р, би ви́пив*

ви́купити → **ви́ку́пувати**

ви́ку́пувати, док. **ви́купити** обр. давати викуп за наречену: *Молода́ в нас варту́є, ви́ку́пували так, би ви́купив си жі́нку*

ви́лази́ти, док. **ви́лізти** 1. виходили за столу: *Пі́зніше ви́лази́ли, йшли таньцюва́ти юш то урочі́сто сі́ скінчи́ло; З-за стола́ ви́лізут, весі́ля ся скінчи́ло*

2. підніматися: *Відтам бу́ло ві́сім схóдів і догори́ ви́лази́ти*

ви́ли вила: *Дру́га шóпа то там ви́ли, гра́блі*

ви́лізти → **ви́лази́ти**

ви́лка виделка: *Ли́шню ло́шку да́вали, ли́шню ви́лку на сто́лі*

ви́мняти пом'яти зварену картоплю: *Як я підби́ла той борщ, бу́льби зварі́ла, ви́мняла так, подусі́ла || подусі́ти*

ви́но́шувати виносити: *По Йо́рдані ви́но́шували сні́п*

ви́повня́ти дотримуватися встановлених правил: *То був та́кий за́кóн, шо дівчина́ му́сила до́тримати ві́нець, не всі ви́повня́ли*

ви́продати продати частинами; випродати: *Кали́нів всю худóбу ви́продав*

ви́роб'є́ти (ви́робле́ти) виготовляти, виробляти: *То всі люди́ сі́яли лен, ма́ли коно́плі, то ви́робле́ли, те́рли; Ви́роб'є́ти докуме́нти*

ви́робле́ти → **ви́роб'є́ти**

вісіти вісіти: *То біло такé на гóлову і до тóго біли пришпелéні стончки вісіли*

витваря́ти робити те, що виходить за межі прийнятої поведінки;
витворяти: *Перéд рíжне витваря́ли, гуля́ли і такé, і такé*

вітовкти викувати з металу обрúчку: *Там біли ку́лі, с ку́лі так вітовкли і то біла обрúчка*

вихóдок туалет: *А я й не б́уду хлопськíм вихóдком*

віхолодити остудити: *Тíлько печу́т дві палані́ці, ше не віхолодили в п'є́цу*

вишива́ні вишивання

ві́віквати вигукувати, викрикувати

від:

♦ **від а до б** від початку до кінця, повністю: *Слúжбу Бóжу всю мóжу розказáти від а до б*

відбивáти відмовляти від одруження: *Тепéрка такá устанóва, же не хóче ніхто нікому відбивáти*

відбирáти приймати пологи: *Та, шо вмíє відбирáти || принímáти дítину*

♦ **відбирáти діти** ↔ **відбирáти**: *Бáба біла, по хатáх ходíла, відбирáла діти, пúнок відрíзала*

відава́ти, док. віддатí виходити заміж: *Ше мóй дóчка відава́ла || віддава́тисі*

відава́тисі (відава́тися), док. віддátисі ↔ **відава́ти**: *Бо я ся відава́ла, як біли війні́, а шо в війні́ мóже б́ути за весі́ля?*

відава́тися → **відава́тисі**

відавна́ з давніх часів; віддавна: *Ну і то вже відавна́, пáру рóків б́уло і дítей вчíли || давна*

віддána заміжня: *Б́ула вже віддána, віддалáсі || зáмужна, невіста 1*

віддатí 1. → **відава́ти**

2. видати заміж: *Як полюбív молóдишу не дали́ йому́. Мусíли пéрше старшу віддатí*

віддátисі → **відава́тисі**

віддихáти відпочивати: *Дítи ту віддихáли*

відказáти → **відказувати**

відказувати (вітказувати), док. відказáти 1. відповідати: *Вона́ йому́ на ті словá відказувала*

2. засуджувати, нарікати: *Люди відказували*

3. відмовлятися: *Я перестála ходíти по весі́льóх, відказála, я ся до Бóга верну́ла б́ільше*

відмікати вирвати з корінням: *П'ятна́йцять рядів то біло на пів світа, бурáк обсі́чи, відмікати, підсіпати*

відмінíти скасувати: *А пізні́це відмінíли, то за Польці́*

відопéрти відчинити: *Відопéрти ти фі́ртку?*

відпра́ва церк. Служба Божа; богослужіння: *В греко-като́ликів мóже б́ути відпра́ва, а в правосла́вних нема́ відпра́ви*

відрíзнюватисі відрізнитися: *То вони́, ті шляхтичі́ сі відрíзнявали*

відсєчка відпочинкова поїздка: *То відсєчки ми робіли до Варшави*
відтам (звідтам, звітам) звідти: *Йосип мов сестру відтам || віти*
відчутє відчуття: *Я по телевізору віджу, питаюся в свої невістки, якє то відчутє до чужбї дитїни?*

війна обр. весільний супровід, почет нареченого: *А другий день юш молодій до молодї з дружбáми виспївували, бо типєр всьо їде тихо, то виспївували, вівівкували, гоп-гоп, віват! війна!*

вільно дозволено: *Не бұло вільно свиню годувáти*

вімагáти вимагати: *Хоче пóли, вімагáв*

вінець (мн. **віньці**) обр. 1. барвінковий вінок нареченого чи нареченої: *То там в субóту вєчїр плєли з барвінку віньці, барвінкові віньці || **віно́к 1***

2. вінкоподібний купований головний убїр нареченої, який чїпають на корóну 1: *На вєльонї ше бив якїсь вінець, то купувáли; Та корóна бұла всї віньці, віньці*

◆ **доносити віньця** зберегти цноту до шлюбу: *Як люди мóжуть знáти, чи вона доносила віньця || **дотрїмати вінець***

◆ **дотрїмати вінець** ↔ **доносити віньця**: *То був такїй закóн, же дївчина мўсила дотрїмати вінець, моглá з тим хлопцем знáтисї, як шлюб взяла*

віно́к (мн. **вінки**) ↔ **вінець 1**: *Жебї молодїм не рвáти в тїм горóдї, но спеціяльна грядка бїло для молодїх і вїтáк плєли вїнки на гóлову*

◆ **справляти віно́к** обр. купувати та прикрашати головний убїр нареченої: *Справляли віно́к, забавлялисї ввєчїр*

вінчóванє віншування: *Зї стодóли брав сїно, тóго дїдухá, тóго дїда і приходїв до хáти, вінчувóв вінчóванє*

вінчувáльник той, хто вітає зї святами: *На Новїй рїк ходїли вінчувáльникї такї*

вінчувáти вітати, віншувати

▲ **Вінчўю з тїми святами, з тим Рїздвóм Христóвим, котрїй сї народив в шóпї Вифлеємі, розвеселїв цїлий свїт, нєбо і зємля, нехáй розвеселїть ваш дїм, всьóго зла обороняє, а добрá наповняє шо вам вінчўю, то вам жїчу на мнóгая лїт**

▲ **Вінчўю вам з тим Новїм рóком, бїсте мáли в комóрї, стодóли, на столї, бїсте бұли цїлїй рїк веселї, шоб корївка здорóва нехáй ся плекáє, огóнь, град, тўча нехáй вас минáє. Отї словá, шо ми отўт сказáли, бувáйте здорóві, Христóс ся раждáє**

▲ **Вінчўю вам господáрю, що Христóс родївся, щоб наш нáрїд україньський з ярмá осовободївся. Тї шо в пóлї, тї шо в гóрї, тї, шо на Сибїру, тї, шо нєсли хрест і мўку за Христóву вїру. І ми нїні рожденóго всї Исўса прóсим, нехáй нáша Україна своє ім'я нóсить. Нехáй нóсить і голóсить, нехáй сповїщáє, нехáй в вáшїй кóжнїй хáтї Христóс сї рождáє**

віньчик здрїб. до **віно́к**

вісіля → **весїля**

віти ↔ **відтам**: *Принєсла дров до хáти, показáла, як сї будўє і всьо, тáко вїти і вїти*

вітказувати → **відказувати**

вітки звідки: *Я не знаю вітки то до нас зайшло*

власть право та можливість розпоряджатися, керувати; влада: *Даю тобі власть*

влóцький волоський

♦ **влóцький воріх** → **воріх**

вмерлій померла людина, небіжчик, небіжчиця: *Як зімлів, зачали го очутувати, приїхала скóra... Зак го брати – і він вже вмер. То буде другий вмерлій || покійний, помёрший*

♦ **вмерла вода** → **вода**

вмотуватисі обмотуватися

вну́ка онука: *Моя вну́ка гру́ба ся вродила*

вобá обидва, **вобі** обидві: *Приїде там, цілююця вобі, вітаюця*

вóбласть область: *Приїжáли люди з райóну і з вóбласти приїжáли*

вóбраз образ: *Все сідáли там під вóбрази молодій з молодóв*

вобрúс → **вбрус**

вогéнь вогонь: *Нéсут вогéнь з кúхні, рахúют дéв'ят, вісім до ідно́го*

вóгірок огірок: *А Україна купúе по дрúгих держáвах вóгірки, цибу́лю*

вóда вода

♦ **вмерла вода** вода, якою залишається після омивання покійника: *Та то вмерла вода, є такі люди, шо ше ворóжат тов водóв || вóда з мерця*

♦ **вóда з мерця** ↔ **вмерла вода**: *Та то вóда з мерця*

Воздві́женя Чéсного Хрестá церк. Воздвиження Чесного Хреста Господнього (27 вересня): *То святá Єлена віднайшла хрест, то святку́ємо Воздві́женя Чéсного Хрестá*

вóйна війна: *Бо вóйна за вóйнов*

вóлово свинець: *Та бáба розтоплáла вóлово, виливала*

волоцю́га гультай, розпусник

волочéний ім. той, хто провадить розгульний спосіб життя: *А свящéник шо буде робíв з тим волочéним?*

волошійський який стосується с. Волошиново Старосамбірського району; волошівський

вóповіди → **óповіди**

вóпух мед. пухлина: *Дістáла вóпух мóзку*

ворáти орати: *Хто раніше повечéряє, скоріше вóре, садíт*

ворíна жердина в огорожі: *Раз-два хлопці, загородíли ворíнами всьо*

воріх горіх

♦ **влóцький воріх** бот. грецький горіх: *Бу́льба як воріх влóцький*

ворода́й 1. міфологічний персонаж весняних ігрових пісень

♦ **клікати ворода́й (ворода́ю) (мн. ворода́їв)** обр. співати веснянки: *Та то старі жінкі клікали ворода́їв; Вихóдять з цéркиви, жінке́, чоловіке́ ну і то вже віддавна́, па́ру ро́ків бу́ло і діте́й вчíли, стаю́т ко́ло цéркиви, ну і і зачали, ворода́й кличу́т; Кривóго та́нцюю йде́мо, нині кіньця́*

не найдéмо, то співа́ли, коли́ ворода́й клікали на свята́ Велико́дні.
Клікали вородаю́ на та́кій плóщі || клікати Га́лю

2. обр. великодні за́бави коли́ церкви

▲ **ворода́й, па́ске дай, а я їх не схóчу, бо я ся лоскóчу**

ворожбі́та передбачення; ворожіння: *Ка́жут, сорóчку зв'язувати, то не бу́де ї бив, бу́де рукаві зв'язувала, як ві́пре. То є ворожбі́та, а та во́да то є незда́ла, то ніхто не зберіга́є то || ворожине́*

ворожі́ля 1. чоловік, який угадує минуле або передбачає майбутнє; ворожбит: *А ми не уважа́ємо його́ так за ворожі́лю*

2. жінка, яка вгадує минуле або передбачає майбутнє; ворожка: *Ході́ли по ворожі́лях || воро́шка*

ворожине́ ↔ **ворожбі́та**: *То воро́жине́ таке́*

воро́жити віщувати, пророчити; ворожити: *Я не вмію́ воро́жити*

воро́шка ↔ **ворожі́ля 2**: *Я ніко́ли не зна́ла ті ча́ри, шо ті воро́шке*

воруши́ти злегка рухати чимось; ворущити: *Ма́ло шо нога́ми ворущі́ла*

воте́ць батько

вохо́та бажання, прагнення; охота

◆ **йти з вохо́ти**: виходити заміж за власним бажанням: *Пита́єси мене́ свіще́ник, ти, як то ка́жут, ти з вохо́ти йдеши чи примусо́во?*

во́чередь черга: *Туда́ во́чередь бу́ла че́рез ті го́ри, їхали на сво́ю територію німе́цку*

вперéд раніше, спочатку: *Вперéд ро́дичі збиткува́ли, шо вони́ з дітьми́ || знача́ла, пе́рше, поча́тками, спочатку́*

впну́ти впнути

◆ **впну́ти о́чі** → **о́ко**

врахо́вуватисі брати до уваги: *А то сі не врахо́вує*

вро́да зовнішній вигляд; врода: *То мо́я така́ вро́да, лице́ ніби нежво́те рóбиця*

вро́дити народити: *Ба́ба не мо́же дітину́ вро́дити, тиши то помага́є та вода́, коро́ва не моши́ теля́ вро́дити і то помага́т та вода́, вміє, покро́пит тов водо́в, всьо*

вро́ки шкода, якої людина може завдати іншій урекливим поглядом; вроки: *Дуже́ та дітіна́ вро́ки дістає́; Та тоді́ на́руби шось бра́ли, а вро́ки дістава́ли і дістаю́т за́раз*

◆ **ха́пнути вро́ки** постраждати від вро́ків: *Каза́ли, шо зав'язували черво́не шось на ру́ку, нітку або́ стóнчку, або́ шпильке́ на гру́ди пришпилья́ли, ка́жут, то сі вро́ки не ха́пнут*

всві́тити освятити

все (всьо): усе: *Всьо посóхло, ні їдно́ї чере́шні, всьо посóхло*

◆ **все їдно́** все-таки: *А все їдно́ ту є при́рода, чи́сте пові́тря, поді́хати || їдна́ко*

встида́тисі соромитися; встидатися: *Бач, який ти непослу́шний, встида́йсі люде́й хоч*

встра́шитисі налякатися: *При́стрит то таке́ шо сі встра́шило до чо́гось*

всьо → **все**

всю́да усюди: *Ворода́й всю́да назива́є, по ціло́му сві́ті*
втво́рити відчинити, відкрити: *То є син мій возлюбле́ний, шо пекло замкну́в, не́бо втво́рив*
втелі́тися народити теля: *Його́ коро́ва ся втелі́ла, а теля́ задуши́ло*
вугі́ль (вуго́л) вугі́ль, вуглина: *Рахува́ли вугля́ з-під ку́хні, рахува́ли, вмі́ли тим діти́ну, тов водо́в і всьо*
вуго́л → **вугі́ль**
вуйко́ брат матері; дядько: *Взе́в па́ру так молоді́х хлопці́в, вуйка́ чи яко́гось там взе́в*
вхолоди́ти вистудити, вихолодити: *Йй шось сла́бо стало, там ї вхолоди́ли, а він ка́же, вона́ сі притворя́є*
вче́ний ім. освічена людина; учений: *Вче́них є бага́то, а робо́ти нема, і зарпла́та ма́ла*
вчу́ти почути: *Пізни́це він вчув, шо вона́ зачала́ в утробі́, хтів ї тайко́м покі́нути*
вшко́дити отримати травму; пошкодити: *Ка́жут, як хтось ру́бат, би гру́ба не перейшла́, бо мо́же дітину́ вшко́дити*
в'язати́ зв'язувати, в'язати
♦ **в'язати́ яблунькі́** обр. на *Свѣтій вѣчір* прив'язувати до стовбура яблуні стебла вівса

Гамері́ка Америка: *З Гамері́ки присила́ли гро́ші, там столі́ті присила́ли гро́ші би ту це́ркву побудува́ли*
Га́нґлія Англія: *І в Га́нґлію лі́сти, і в Аме́рику лі́сти*
ганя́ти швидко їхати; ганяти: *Ше кавале́ром ганя́в, типе́р ма́є тра́ктор*
гармо́нія муз. пневматичний інструмент; гармонія: *З гармо́нійов ході́ли, і зо бубна́ми, і зо скри́нками, приході́ли по́під ві́кна колідува́ти* ||
гармо́шка
гармо́шка ↔ **гармо́нія**: *Тоді́ ше бу́ла в клубі́ му́зика, так скри́пки, гармо́шка*
га́рни гарно: *І сі́на, черво́на і рі́жна-прері́жна, то га́рни бу́ло так*
гет 1. цілком, зовсім: *А хоть бив гет бідний, спарив мо́лока́ на сніда́ня*
2. кудись; геть: *А я ви́йшла гет; Пішо́в гет*
гі́нути умирати; гинути: *Та гі́нули, по п'ятéро вмира́ло*
ге́ктар гекта́р: *А поса́г то дава́ли по́ли, чи ге́ктар, чи два гекта́ри*
гісьць обр. учасник весілля; гість: *Тоді́ ре́шту засіда́ли го́сьці*
глаз здатність бачити; зір: *Я ро́ки не раху́ю, я раху́ю житя́, здоро́в'я, глаз, го́лос, шо мені́ тре́ба, я всьо ма́ю*
гля́дати 1. дивитися; глядіти: *Я не гля́дам, не стара́юсі гля́дати*
2. шукати: *Гля́дали то́ї свині́, де вона́ є*
гноі́вка рідка частина гною; гноі́вка: *Колі́сь наві́ть гноі́вков сі обливали*
го́дитисі́ домовлятися; годитися
го́дний який може, має сили і здатний щось зробити
го́ловчя зб. головки капусти: *Три хло́пи, сікачі́ такі до́вгі, перéд не бі́ло, як типе́р бі́ла капу́ста, і то го́ловчя то всьо мета́ли в ту ка́ску*

голодівка голодування; голодовка: *Вівезли на Сібір і вона там в голодівку вмёрла*

голодній голодний: *Що ж я маю робіти, голоднá*

гóлос голос

♦ **на пóвний гóлос** дуже сильно, з усієї сили: *Співáют на пóвний гóлос, я мовчу́, а я не співаю, я негóдна, я захріпла*

голосіти оголошувати, поширювати, оприлюднювати

♦ **голосіти заповіди** → **заповіди**

♦ **голосіти óповіди** → **óповіди**

горівка міцний алкогольний напій; горілка

♦ **вигнати горівку** виготовити самогон у домашніх умовах

горішний верхній: *Як є з горішного кінця́*

горне́ц (горні́ць) горщик; горнець: *Не́се горне́ц; Пізні́це пеклі́ в мали́х горця́х ме́нші паскі́*

горне́тко здриб. до **горня́**: *Поста́вили горне́тко, лійте*

горні́ць → **горне́ц**

горня́ кухоль

городіти обр. перегороджувати дорогу весільним гостям нареченого: *Молоді́й не раз був з дру́гого села́, з тре́того, то вони́ два ра́зи городі́ли, не пуца́ли*

горя́чий гарячий: *Не їч хлі́ба богáто, бо вмреш, горя́чий хлі́б з п'є́ца*

господáрка господарство: *Та́мка господа́рка вели́ка*

господі́ні (господі́ня) обр. господиня на весіллі: *Спеціáльну найма́ют чи як там. Вона́ то варі́т, подає́. То ся назі́ват когó си заклі́кали за господа́ню, то шо варі́т*

господі́ня → **господі́ні**

гості́ниця дорога, шлях: *Загороді́ли ту гості́ниця*

гра́бати збирати граблями в купу: *Ці́лий день за тов горóв, там є поля́ а поля́, ці́лий день я гра́бала і в'язáла*

гра́блі граблі: *Дру́га шóпа то там ві́ли, гра́блі*

грані́ця кордон; границя: *В Смі́льниці там є грани́ця*

♦ **за грани́цю** до іншої країни; за границю: *А він пона́в там за грани́цю*

грані́читисі межувати: *Як мерло́го везут, по́ки його́ по́ле є, то кладу́т хлі́б на тру́но зvéрха і везут. А де по́ле сі грани́чит, кінча́є, то той хлі́б знима́ют*

гризо́та душевні страждання; гризота: *Шо ми ма́ли гризо́ти за той бамбе́тель тамто́го ро́ку*

гри́зтися переживати; гризтися: *А я спане́ не ма́ла, но ся гри́зла*

гри́па мед. грип: *А Ю́щенко шо зробі́в? Кри́зу, недоста́чу, гри́пу*

гри́б домовина; гриб

♦ **запеча́тати гри́б** обр. частина поховального обряду, коли священник знаком хреста символічно закриває гриб до другого приходу Ісуса Христа: *Най ксенз при́йде запеча́тати гри́б*

гру́ба ↔ **бере́мена**: *Колі́сь каза́ли «гру́ба»*

грузіти вантажити: *То всьо грузіли на фіру*

губіти мати викидень (про жінку): *Шо був похорон, проціні йде, то Боже бороні грубій бабі йти, бо казали, шо дітєй немає, губе || дитіна (дітіна) пішла*

гуляти мати інтимні стосунки поза шлюбом

газда чоловік: *Але їй ся недобре повело, син ї вмер, газда вмер*

гой розумово обмежена людина; дурень: *Називали хлопів «той»*

гонцьо буд. будівельний матеріал у вигляді тонких дощечок; гонт: *Там стайня покрита черепицьов з тим гонцьом, такє з дєрева кладут, то вже черепиці називают*

горсет верхній жіночий одяг без рукавів; корсетка: *Був ладний горсет в тій валізі*

давати давати

♦ **не давати дівку пред дівков** → **дівка**

давна ↔ **віддавна**: *Весіля починалося давна ше вечір*

дальше далі: *А як в житі тобі буде йшло, то ніхто не знає, дальше, дальше*

двайціть двадцять: *А тепер мені давай двайціть рублів до Львова, а я їду бесплатно*

дверці здриб. двері в пічці: *Тепер в н'єцу дверці, а вперед дверців не біло, но діра і дошков заступлена*

двіста двісті: *Тепер по десіть, по сто, по двіста тепер мєчут*

дебєр яр; дєбра: *Там такій дебєр великій*

дев'єтий дев'ятий: *Ходит в дев'єтий клас*

депєша донесення; депєша: *Прийшла з сєла така депєша, шо тебе зовтра ростріляю*

дєрти роздирати

♦ **дєрти піря** → **піря**

дєсєтий десятій: *Та бліско, дєсєта хата*

диричати тремтіти: *Тепер голос диричїт, та то старість*

дисциплїна порядок; дисциплїна

♦ **німєцка дисциплїна** суворий порядок

дитїна (дітіна) дитина

♦ **дитїна (дітіна) пішла** ↔ **губіти**: *А тепєрка дівчата чи жінкє, чуть-чуть і юш пішло, дитїна пішла; Шось сі зробїло, не доносила дитїну, дитїна пішла*

♦ **постаратисі <на> дитїну** звабити, спричинивши вагітність: *Були такі, же любїлисї, а були такі, вибачєйте, дитїну сі постарав і лишїв*

♦ **принїмати дитїну** ↔ **відбирати**: *Перед біла лікарка дитїну принїмала*

дівка 1. донька: *Я маю правнучи по дівці; Моя дівка, як сі віддавала, то я дала балець, а як син ся женїв, то менї*

2. дівчина: *З тих дівок що зі мнов робіли, то нікого не зістало, то біло їх сім, аж но йа йідна зістала*

♦ **не давати дівку пред дівков** видавати заміж доньок за віком – від старшої до молодшої: *Не давали дівку пред дівков, мно́го дівок, Бóжи бороні, му́сили бра́ти за порядком. Са́ма найста́рша, пото́м що та йшла*

♦ **лишітисі дівков до сме́рти** не вийти заміж: *Ма́ла щє́стя віддала́ся, не ма́ла лиши́лася дівков до сме́рти*

♦ **ста́ра дівка** дівчина, яка, давно досягнувши шлюбного віку, не вийшла заміж

▲ **мо́ї ключі в вівсі, ходіт дівча́та за мнов всі** промовляє наречена, ідучи до шлюбу, щоб інші дівчата швидко повиходили заміж

■ **хло́пець сі же́не солом'я́ний, а дівка не мо́же сі віддати́ золотá дівча́ (дівче́)** здріб. до дівка 2: *Дівче́ ла́дне, фа́йне, але, ка́же, по́лі нема́є дівче́ → дівча́*

дід 1. чоловік похилого віку; літній чоловік: *Ду́же ста́рийкий, то вже діду́сь, дідо чи діду́сь, як коли́ хоче*

2. обр. сніп вівса, який ставлять у кімнаті під час Різдвяних свят: *На самій Йо́рдан вино́сят с ха́ти ді́да і до сто́дóли в січка́рню врі́зати худо́бі, а він був з вівса, та́кий зако́н, з вівса́ || дідо, діду́х*

♦ **купа́ти ді́да** обр. занурювати ді́да в освячену на Йо́рдан воду: *А тоді́ як сі во́да всві́тит, то́го ді́да скупа́ють в тій свіче́ній во́ді, не́суть на ріку́ чи ми ма́єм ту поті́чок і до води́ і замóчут його́ ціло́го, на самій Йо́рдан вино́сят с ха́ти*

3. евф. чорт, дідько: *Діду́х, ну, той ді́тко, то на його́ і діду́хом назива́ють || ді́тко*

дідо ↔ дід 2: *Ми кладе́мо сніп, дідо назива́ли, коли́сь в кут кла́ли*

діду́х ↔ дід 2: *Зі сто́дóли бров сіно, то́го діду́ха, то́го ді́да і приході́в до ха́ти*

діжа́ дерев'яна діжка, у якій готують тісто; діжа: *Ста́вили діжу́, ста́вили ла́вку*

дісно́ дійсно: *Чи люди зна́ють, яка́ причи́на, мо́же відумали, чи мо́же дісно́ що шко́дит?*

діста́ти здобути; дістати

♦ **діста́ти мо́ву → мо́ва**

діті́на → диті́на

діті́нство дитинство

ді́тко ↔ дід 3: *Ді́тко то він оден є*

●^м **ді́тча мат** (лайка)

дзві́н дзвін

♦ **біти дзвóнами** дзвонити в церковні дзвони, щоб розвіяти хмари (на думку носіїв говору): *Палама́р в це́ркві звони́в, захма́рило́сі сі́льно, бу́рі бу́дут, то він біг до це́ркви і дзвóнами бив-бив, і він розганьóв то, ті хма́ри сі росходи́ли*

дзі́нь день

♦ **на дзiнь дóбрый** ↔ **надобри́день**: *То на дзiнь дóбрый казáли, то переробля́ли, бо то бiльше йшло в нас пóльскоi мóви*

дзiньгати *обр.* вигравати грати весiльну мелодiю пiд вiкнами нареченоi: *Там як пiд вiкно пiшли́ i гон дзiньга, гон дзiньга, дзiньгали по годiнi, по двi дзiнькало ‘?’: Такi патiке, дзiнькало i юш*

днiна частина доби; день: *Хрiстив Йóан Спаситeля зiмної днинi*

добáвити додати; додати

довкóла довкола: *Стóнчка так довкóла, довкóла, то в стончкáх бiла*

дождж (дóждь, *мн.* дождi) дощ: *Я кáжу, то бóдут дождi*

дóждь → **дождж**

дозволя́ти давати згоду; дозволяти

♦ **дозволя́йте йти до хáти** *обр.* прохання про дозвiл колядувати
доля́р (*мн.* **доля́ри**) долар: *Брат i мeнший вимага́ся грóшi, i молодiй не рас даво́в рубeль, тово́ деся́тку дав, со́тку чи двi, чи доля́ри*

доно́сити заки́нчити носити; доносити

♦ **доно́сити вiньця́** → **вiнець**

дотрiмати зберегти; дотримати

♦ **дотрiмати вiнець** → **вiнець**

дочинiти доробити: *Там ше шо дочинiли i всьо*

дра́ка *обр.* частина весiльного обряду, коли гостi нареченоi „продають” наречену за певну винагороду: *Ста́вили сто́лик i на тiм столi пiли, а хлопцi як хлопцi, шо ти нам бeреш дiвку, став горiвку, такé бiло, така дра́ка*

дри́гатисi робити рiзкi уривчастi рухи; дригатися: *Дiти дри́галисi, переверта́лисi по солóми*

дрóва дрова: *Там сiно кладeмо, якiсь дрóва, там пилá, отакé рiзне*

дру́гий iнший: *Тодi дру́гi якiсь свáти приходiли*

дру́жба *обр.* товариш-свiдок нареченого; дружба || **свiдок**

♦ **пeрший дру́жба** *обр.* найстарший за рангом весiльний дру́жба: *Прийшо́в пeрший дру́жба, старóста йшов*

♦ **другий дру́жба** *обр.* молодший за рангом весiльний дру́жба
дру́жка (**дру́шка**) *обр.* подруга-свiдок нареченоi; дружка: *А типeрка молодá йде з друшка́ми*

♦ **пeрша дру́шка** *обр.* найстарша за рангом весiльна дру́жка: *Йшла таньцюва́ти пeршу дру́шку, чи дру́гу дру́шку*

♦ **друга дру́жка** *обр.* молодша за рангом весiльна дру́жка

дру́шка → **дру́жка**

дупа́к гра, пiд час якоi треба вгадати, хто вдарив по сiдницях

дурачо́к соска для немовлят: *Дитiна чоти́ри мiсяця ма́ла на́вiть не зна́ла дурачо́к*

дурний розумово обмежений; дурний

♦ **дурний гой** ↔ **гой**

Література та джерела

- Астаф'єва, М. & Воронич, Г. (2014). *Словник гуцульських говірок Річки та Яворова: у 4 кн.: Скриптура перша: А – Ж*. Івано-Франківськ, 512 с.
- Гнатишак, Ю., Сімович, О., Хобзей & Н., Ястремська, Т. (2017). *Слова з Болехова*. Л., 636 с.
- Голянич, М. (2018). *Мовний портрет села Тюдів: словник*. Т. 1. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1000 с.
- Крохмалюк, Д. (2015). *Словник говірки села Шендерівка та інших населених пунктів Могилівського Придністров'я*. К., 247 с.
- Негрич, М. (2008). *Скарби гуцульського говору: Березові*. Л.: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 224 с.
- Онишкевич, М. (1984). *Словник бойківських говірок: у 2 ч.* К.: Наук. думка.
- Осташ Р. & Осташ, Н. (2010). Словник говірки Стриганці Тисменицького району Івано-Франківської області. *Діалектологічні студії. 9: Запозичення та інтерференція*. С. 347 – 410.
- Піпаш, Ю. & Галас, Б. (2005). *Матеріали до Словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського р-ну Закарпатської обл.)*. Ужгород: Графіка, 266 с.
- Сабадош, І. (2008). *Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району*. Ужгород: Ліра, 480 с.
- Турчин, Є. (2011). *Словник села Тилич на Лемківщині*. Л.: Укр. акад. друкарства, 384 с.
- Хібеба, Н. (2012). До питання про північну межу бойківських говірок: говірка села Росохи Старосамбірського району Львівської області. *Вісн. Львів. ун-ту: Сер. філологічна*. Вип. 57. С. 311 – 321.

Стаття надійшла до редакції 23.07.2019 р.

Прийнято до друку 26.07.2019 р.

Рецензент – канд. філол. н., доц. Волошинова М. О.